

گفت و گوی اختصاصی تپش با سرپرست دادرسی اطفال و نوجوانان

۸۰ درصد پرونده نوجوانان در دادسرا

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ما یکی از پیشرفته‌ترین و به

آدرینا آریامنش گروه تپش
خبابان کانون، جنب کانون اصلاح و تربیت، طبقه همکف مجتمع قضایی شهید سلیمانی. اینجا بیشتر از این که شبیه دادسرا باشد، شبیه مدرسه است؛ مدرسه‌ای که دانش‌آموزان آن پشت در ناظم ایستاده‌اند تا به بی‌انضباطی آنها رسیدگی شود. نوجوانانی با لباس آبی که اغلب بعد از رسیدگی به جرایم‌شان، با کمک قضات دادسرا راهی خانه می‌شوند. اما تعداد کمی هم همراه مأموران به کانون فرستاده می‌شوند که مدت حضورشان در آنجا هم زیاد نیست. دعوا و درگیری، مهم‌ترین جرم‌شان است اما گاهی این اتهام تا عنوان قتل سنگین می‌شود. دادرسی اطفال و نوجوانان یکی از دادرسی‌های تخصصی تهران است که رسیدگی در آنجا با دیگر دادرسی‌ها فرق دارد و اینجا متهمان از ارفاقات خوبی برخوردارند. در یکی از روزهای پایانی سال گذشته، مهمان اتاق سرپرست دادسرا بودیم و محمدحسین زارعی، معاون دادستان تهران و سرپرست دادرسی اطفال و نوجوانان با حوصله پاسخگوی پرسش‌های ما بود.

چه شد دادرسی اطفال تشکیل و این مجرمان از سایر مجرمان جدا شدند؟

شرع مقدس ما، قوانین حقوق بشری و قوانین حقوقی‌مان بنا و اصلش بر حمایت از اطفال و نوجوانان گذاشته شده است. درست است که در تعریف اطفال و نوجوانان اختلافاتی وجود دارد اما همان‌طور که گفتم طبق احادیث، شرع، قوانین داخلی و بین‌المللی همیشه اصل بر رعایت مصلحت نوجوانان است. در این خصوص ماده قانونی هم داریم که حتی به صراحت اشاره می‌کند که قانونگذاری، اجرای قانون و... باید با رعایت مصلحت طفل و نوجوان انجام شود. بر همین اساس نظام قضایی ما هم به سمت این آمد که رسیدگی به جرائم نوجوانان و اطفال را تخصصی کند، پس دادسرا و دادگاه ویژه اطفال تشکیل شد.

نکته مهم این‌که سیاست قضایی درخصوص اطفال و نوجوانان مشتمل بر سه بخش است که این سه بخش در تهران حداقل به صورت مجزا انجام می‌شود. اولین بخش حمایت از اطفال بی‌سرپرست و مورد نیاز به حمایت است که در دادسرای ویژه سرپرستی، موضوعات آن رسیدگی می‌شود. در این دادسرا اگر طفلی ولی نداشته یا در شرایط خاص نیاز به حمایت اجتماعی داشته باشد، اقدامات قانونی انجام و دستورات قانونی صادر می‌شود.

دومین بخش مربوط به اطفال و نوجوانان بزه‌دیده است. قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ما یکی از پیشرفته‌ترین و به‌روزترین قوانین است و وظایف متعددی را برای دستگاه‌ها و ادارات کشوری، ازجمله آموزش و پرورش و بهزیستی و حتی خود دستگاه قضایی تعیین کرده که هدف اصلی آن جلوگیری از بزه‌دیدگی کودکان و نوجوانان و حمایت از نوجوانان بزه‌دیده است. با توجه به این‌که وسعت تهران زیاد است، در پنج دادسرا در نقاط مختلف تهران شعبه ویژه رسیدگی به جرایم کودک‌آزاری تشکیل شده است. سومین بخش دادرسی تخصصی رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان است که به جرائم و رفتار مغایر قانون نوجوانان رسیدگی می‌کند.

در دادسرای شما به جرائم چه نوع متهمانی رسیدگی می‌شود؟

براساس قانون حمایت و تعریفی که قانون حمایت از کودک و نوجوان کرده، تمام افراد زیر ۱۸ سال اعم از دختر یا پسر شامل تعریف نوجوان می‌شوند. اگر فرد دارای رفتار مغایر قانون زیر ۱۵ سال باشند، رسیدگی به رفتار وی (اتهام) مستقیم در دادگاه اطفال به عمل می‌آید. رسیدگی به رفتار مغایر قانون تمام افراد ۱۵ تا ۱۸ سال در دادسرای ما که دادرسی ویژه رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان است، به عمل می‌آید؛ ازجمله سرقت، قتل، جرایم امنیتی و... .

ماده ۳۰۲ قانون مجازات هم در این موارد لحاظ می‌شود؟

تنها استثنا رسیدگی به رفتار افراد ۱۵ تا ۱۸ سال رفتار مغایر قانونی است که مستقیماً در دادگاه رسیدگی می‌شود؛ مانند رسیدگی به جرائم درجه هشت و هفت که به‌طور مستقیم در دادگاه رسیدگی می‌شود.

رسیدگی به پرونده این افراد از دادسرا و دادگاه بدوی و دادگاه

کیفری یک و حتی تجدیدنظر به صورت تخصصی در شعب ویژه اطفال صورت می‌گیرد. این موضوع هم به این دلیل است که گستردگی قوانین به گونه‌ای است که اگر تخصصی نباشد، همکاران قضایی دچار اشتباه شده و ممکن است براساس قوانین بزرگسال یک نوجوان مجازات شود؛ البته این اتفاق با حمایت‌هایی که از نوجوانان می‌شود، رخ نمی‌دهد.

چه ارفاقاتی در صدور حکم و پس از آن برای نوجوانان در نظر گرفته شده است؟

رسیدگی به پرونده این افراد با رعایت حقوق عالی کودک و بدون هیچ‌گونه تفاوتی اعم از مذهب، جنسیت، دین و حتی تابعیت انجام می‌شود. اولین

حمایت قانونگذار از این افراد این است که جرائم درجه پنج به بالاتر نوجوانان قابل گذشت است. این امر دست همکاران قضایی را برای ایجاد سازش بازگذاشته است. همکاران قضایی طبق قانون برای صلح و سازش واقعا تلاش می‌کنند. شکات هم معمولاً وقتی می‌بینند فرد مقابل نوجوان است و به هر حال ممکن است براساس احساسات یا شرایط خاص سن مرتکب جرم شده باشد، رضایت می‌دهند.

در جرایم درجه ۵ به پایین نیز که شامل جرایم خیلی شدیدتر می‌شود، قانونگذار نه از باب مجازات نوجوان، بلکه از این نظر که این نوجوانان دارای این رفتار جهت اصلاح و باز اجتماعی شدن نیاز به مراقبت ویژه دارند، نگهداری آنان را در کانون اصلاح و تربیت تجویز کرده است و در مدت نگهداری در کانون اصلاح و تربیت آموزش‌های متفاوت علمی، روانشناسی و... به آنان داده شود. برای مثال اگر نوجوان بر اساس حکم دادگاه باید سه سال نگهداری شود، اما به تشخیص مددکار اجتماعی و شورای طبقه‌بندی کانون زودتر از مدت نگهداری اصلاح شده و این اصلاح نیز احراز شود، از قوانین ارفاقی ماده ۹۰ آزادی مشروط یا مرخصی‌های ویژه استفاده می‌کند و به آغوش جامعه بر می‌گردد. از سوی دیگر ما بعد از خروج این افراد از کانون هم حمایت‌های پس از خروج ویژه اطفال و نوجوانان را جدا کردیم. این سلسله اقدامات از بدو ورود تا بعد از آزادی، برای اطفال و نوجوانان جداگانه است تا قابلیت ارزیابی و بررسی اقدامات هر دستگاه را جداگانه داشته باشیم.

بعد از ورود پرونده به دادسرا چه اتفاقی رخ می‌دهد؟

درصد بالایی از پرونده‌های ورودی به دادسرا - بیش از ۸۰ درصد- شامل مواردی می‌شود که با استفاده از ارفاقات قانونی یا اخذ رضایت شاکی، پرونده نوجوان با صدور قرار تعلیق، تعقیب یا ترک تعقیب و... مختومه می‌شود. وقتی نوجوانی مرتکب جرم شده و شاکی خصوصی ندارد، در صورت امکان در پرونده قرار تعلیق تعقیب صادر می‌شود و علاوه بر این‌که کودک یا نوجوان را به خانواده می‌سپاریم، برای اصلاح به کلاس‌های روانشناسی نیز معرفی می‌گردد.

این ارفاق برای افرادی است که برای بار اول مرتکب جرم شده‌اند؟

بله. برای کسانی است که بار اول مرتکب می‌شوند، اما اگر واقعا احساس کنیم دفعه دوم بر اساس اتفاق این موضوع پیش آمده است، باز هم از این ارفاقات استفاده می‌کنیم زیرا می‌خواهیم آن نوجوان اصلاح شود. اگر احساس کردیم بار دوم هم، تحت شرایط خاصی مرتکب جرم شده، همکاران ما بررسی می‌کنند و فرد شامل ارفاق می‌شود. در بزرگسالان تعلیق نهایی یک بار است، ولی برای نوجوان بار دوم هم با احراز این‌که واقعا بعد از این مرتکب نخواهد شد، اعمال می‌شود.

نهایت دو بار برایش تعلیق اعمال می‌شود؟

بله، کسی که سه بار جرمی را مرتکب می‌شود یعنی نمی‌خواهد به سمت اصلاح برود.

اطفال و نوجوانان از امتیاز داشتن روانشناس برخوردار هستند؟

در دادرسی اطفال و نوجوانان با کمک سمن‌های قانونی و مجوزدار، واحد روانشناسی تشکیل دادیم. افرادی که تعلیق می‌شوند، همان لحظه تحویل خانواده نمی‌شوند و ابتدا در کلاس‌های روانشناس مستقر در دادسرا شرکت می‌کنند. اگر روان‌شناسان تایید کردند تحویل خانواده می‌شوند و از خانواده هم تعهد گرفته می‌شود. همین اقدامات باعث می‌شود ۸۰ درصد پرونده‌های ما در دادسرا مختومه شود. در خصوص سایر پرونده‌ها نیز چون شاکی خصوصی دارند و شاکی گذشت نمی‌کند، نمی‌توانیم از ارفاق‌های قانونی استفاده کنیم.

آیا برای این ۸۰ درصد سوء پیشینه ثبت می‌شود؟

برای اطفال حتی آنهایی که محکوم می‌شوند، پیشینه نداریم. سوء پیشینه ثبت شده‌ای به عنوان سابقه برای اطفال و نوجوانان برابر قانون نداریم و هیچ سابقه‌ای از آنها به عنوان سابقه کیفری محسوب نمی‌شود.

به پرونده‌های دارای شاکی چگونه رسیدگی می‌شود؟

در این پرونده‌ها، اولین کاری که در دادسرا انجام می‌شود تعیین وکیل تسخیری برای نوجوان است. برعکس جرایم بزرگسالان که حتماً باید جرم خاصی باشد تا برای فرد وکیل تسخیری اخذ شود در اینجا هر پرونده‌ای که بخواهیم به عنوان کیفرخواست یا مجرمیت به دادگاه بفرستیم، برای مجرمان